

توسعه حرفه‌ای برای نوجوانان و جوانان کم توان ذهنی

ترجمه: رضا شریفی / مدیر مرکز آموزش مهارت‌های حرفه‌ای تلاش (مشهد)
بی بی مرضیه حسین زاده / دبیر مرکز آموزش مهارت‌های حرفه‌ای پویا (مشهد)

چکیده

توسعه حرفه‌ای فرآیند پویایی است که افراد را در ارزیابی مستمر، تجزیه و تحلیل و ترکیب اطلاعات پیرامون بازار کار و خود درگیر می‌کند. فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای دانش‌آموزان کم توان ذهنی از نظر آنکه زمانی طولانی را جهت کاوش شغلی و فراگیری مهارت‌های مورد نیاز برای موفقیت‌های شغلی در حرفه مورد علاقه آنان را فراهم می‌کند یک مداخله زود هنگام است. اگر چه به علت تفاوت‌های فردی و شرایط زندگی دانش‌آموزان کم توان ذهنی نمی‌توان رابطه علی میان فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای و نتایج اشتغال در بزرگسالی برقرار کرد اما تحقیقات و پژوهش‌ها حاکی از آن است که اشتغال آینده، عزت نفس، استقلال و امنیت شغلی دانش‌آموزان کم توان ذهنی به طور معناداری با اجرای برنامه آموزش شغلی در مدرسه و فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای مرتبط است.

مقدمه

انتخاب شغل و اشتغال در بزرگسالی

مرحله‌ای است که در زندگی بسیاری از افراد جامعه به نحوی اتفاق می‌افتد. انتخاب شغل که ممکن است به رضایت و امنیت شغلی بیانجامد و یا به عکس این نتایج را در بر نداشته باشد. به نظر می‌رسد هر قدر آموزش‌های دریافت شده گذشته فرد بیشتر در راستای زمینه‌های موجود در او باشد احتمال موفقیت شغلی وی نیز در بزرگسالی تضمین شده تر خواهد بود.

این موضوع در ارتباط با افراد کم توان ذهنی از حساسیت بیشتری برخوردار بوده لذا بحث توسعه شغلی مطرح می‌شود. توسعه حرفه‌ای در قالب فعالیت‌هایی فرآیند آموزشی این افراد را به موفقیت‌های شغلی در آینده پیوند می‌زند. در توسعه حرفه‌ای اطلاعات فرد از خودش، محیط و بازار کار بایستی مورد تجزیه و تحلیل و در نهایت یکپارچه سازی قرار گیرد. فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای را باید از مقطع ابتدایی شروع کرد و تا مقطع دبیرستان ادامه داد تا باعث پیشرفت رشد و آمادگی شغلی، تحرک شغلی افراد کم توان ذهنی شود. این فعالیت‌ها به خصوص در مورد دانش‌آموزان کم توان ذهنی بسیار مهم و

هر چند توسعه شغلی از نظر کیفیت زندگی برای افراد دارای انواع مختلف کم توان ذهنی ضروری است لیکن پژوهش‌های موجود راجع به توسعه حرفه‌ای افراد کم توان ذهنی خفیف تا عمیق بیش از آنکه به توسعه شغلی بپردازند بر انتخاب شغلی متمرکز شده‌اند. انتخاب شغل تصمیم شغلی شخص را در یک لحظه زمانی منعکس می‌کند، در حالی که توسعه حرفه‌ای استمرار فرآیندهای رشدی را که باعث ترکیب و یکپارچه سازی اطلاعات محیطی و شخصی می‌شود را منعکس می‌کند. توسعه حرفه‌ای فرآیند پویایی است که مستلزم درگیر کردن افراد در ارزیابی مستمر، تجزیه و تحلیل و ترکیب اطلاعات پیرامون بازار کار و خود فرد می‌باشد.

مشاوران مدرسه نقش مهمی را در ایجاد و حمایت از فرصت‌های آموزشی دانش‌آموزان کم توان ذهنی دارند که این فرصت‌های آموزشی اثر مثبت دراز مدتی بر انتخاب شغل‌های قابل دسترس ایشان دارد

فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای که در مقطع ابتدایی شروع می‌شود باعث پیشرفت رشد و آمادگی شغلی و تحرک شغلی جوانان و بزرگسالانی می‌شود که از نظر عملکرد ذهنی عقب ماندگی در دامنه متوسط تا شدید قرار دارند لوینسون، پیترسون والسون (۱۹۹۴) متذکر می‌شوند که مزیت عمده فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای اولیه برای دانش‌آموزان کم توان ذهنی یک مداخله زود هنگام است که

ضروری هستند و بایستی فرآیند آموزشی انفرادی شده آنان را به موفقیت‌های شغلی پیوند بزنند. این فعالیت‌ها در مجموع اهداف و علایق شغلی، مهارت‌های حرفه‌ای قابل انتقال، مهارت‌های تصمیم‌گیری و ایجاد فرصت‌های شغلی را ترقی می‌دهند. در مورد دانش‌آموزان کم توان ذهنی انتخاب شغل بدون توجه به توسعه شغلی سطح کیفی زندگی آنان را تنزل خواهد داد.

در این رهگذر بی‌گمان نقش مشاوران مدرسه را در ایجاد و حمایت از فرصت‌های آموزشی نمی‌توان نادیده گرفت لذا این مقاله مبنای کار را فراهم کرده و نشان دهنده اهمیت نقش مشاوران حرفه‌ای مدرسه در توسعه شغلی دانش‌آموزان کم توان ذهنی می‌باشد.

توسعه حرفه‌ای برای نوجوانان و جوانان کم توان ذهنی

فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان توسط مشاوران حرفه‌ای مدرسه به دانش‌آموزان کم توان ذهنی کمک می‌کند تا در بزرگسالی انتخاب‌های شغلی درست و معناداری داشته باشند. مشاوران حرفه‌ای مدرسه دسته‌ای از فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای را تدارک دیده و مورد حمایت خویش قرار می‌دهند که فرآیند آموزشی انفرادی شده دانش‌آموزان دارای ناتوانی را به موفقیت شغلی پیوند می‌زنند. فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای که اهداف و علایق شغلی، مهارت‌های حرفه‌ای قابل انتقال، مهارت‌های تصمیم‌گیری و ایجاد فرصت‌های شغلی را ترقی می‌دهند به رضایت شغلی بیشتری در بزرگسالان کم توان ذهنی منتهی می‌شوند.

اجرای برنامه آموزش شغلی در مدرسه مرتبط بود. هیل (۱۹۹۹) اخیراً یک بررسی بر روی ۷۱۳ جوانی که آموزش های ویژه دریافت کرده بودند را اجرا کرد و دریافت که فعالیت های توسعه شغلی نظیر فرصت های کاری، میزان آمادگی شغلی و درصد زمان صرف شده در دوره های آموزش شغلی پیش گویی کننده هایی جهت اشتغال فزاینده، عزت نفس، استقلال و امنیت شغلی می باشد.

مشاوران مدرسه نقش مهمی را در ایجاد و حمایت از فرصت های آموزشی دانش آموزان کم توان ذهنی دارند که این فرصت های آموزشی اثر مثبت دراز مدتی بر انتخاب شغل های قابل دسترس ایشان دارد. این مقاله مبنای کار را فراهم نموده و نشان دهنده اهمیت نقش مشاوران حرفه ای مدرسه در توسعه شغلی دانش آموزانی که به عنوان کم توان ذهنی تشخیص داده شده اند می باشد.

چرا مشاوران حرفه ای مدرسه باید درگیر توسعه حرفه ای شوند؟

مشاوران مدرسه و سایر مربیان در طی فرصت های آموزشی فراهم شده (دوره تحصیلات) در قبال همه دانش آموزان از جمله افرادی که دارای ناتوانی هایی هستند، مسوولیت دارند. (انجمن مشاوران مدرسه آمریکا، ۲۰۰۳). در یک نظر مشترک کمپل و داهیر (۱۹۹۷) ابراز می دارند: استانداردهای ملی، برنامه های مشخص مشاوره تحصیلی مدرسه (فردی، اجتماعی) و دانش و مهارت های شغلی حیطة هایی هستند که تمامی دانش آموزان می بایست آنها را فراگیرند. این استانداردها شامل: فعالیت های توسعه حرفه ای طراحی شده به منظور ذیل می باشد: "فراهم کردن

زمانی طولانی جهت کاوش شغلی و فراگیری مهارت های مورد نیاز برای موفقیت شغل را در حرفه مورد علاقه آنان فراهم می کند. به علاوه فعالیت های توسعه حرفه ای قادر است افراد را به سمت رضایت شغلی فزاینده سوق داده و باعث ترقی الگوهای تأیید شده در به کار گماری افراد کم توان ذهنی شود.

متأسفانه نتایج پژوهشی کنترل شده ای اندکی در مورد مزایای سطح مداخله شغلی برای دانش آموزان کم توان ذهنی وجود دارد. ناهمگنی ویژگی های فردی و شرایط زندگی دانش آموزان دارای اختلال رشدی برقرار کردن رابطه علی میان مداخله های زودهنگام و نتایج اشتغال بزرگسالان را مشکل می سازد. باچر، برولاین و کانس (۱۹۸۷) در مراکز اشتغال بزرگسالان ۱۵۳ دانش آموز کم توان ذهنی آموزش پذیر و ۸۱ دانش آموز دارای ناتوانی های یادگیری شدید را مورد بررسی قرار دادند. به طوری که همگی این دانش آموزان حداقل شایستگی ها و "برنامه آموزش شغلی مبتنی بر زندگی" تدوین شده توسط برولاین (۱۹۸۵) را دریافت کرده بودند. نتیجه آنکه سطوح اشتغال آینده تمامی دانش آموزان کم توان ذهنی و دختران با ناتوانی های یادگیری شدید به طور معنی داری به

شانوی مانند اشتغال یا آموزش را مشخص و برجسته سازند.

مشاوران مدرسه، از طریق آموزش های مشاوره حرفه ای خود، رشد و توسعه طول عمر و ارزیابی بگونه ای منطقی فعالیت های کارکنان مدرسه را با این فعالیت ها هماهنگ می نمایند. انجمن آمریکایی مشاوران مدرسه (ASCA) فعالیت های مشاور مدرسه را در برنامه ریزی های انتقالی پشتیبانی می کنند (۱۹۹۹)، لیکن یت میلسون (۲۰۰۲) متوجه شد که ۳۲ درصد از مشاوران دبیرستانی که مطالعاتش را بر روی آنها انجام داده بود در فرآیند برنامه ریزی انتقال دانش آموزان دارای ناتوانی مشارکت نداشتند. در حالی که مایریک (۱۹۹۷) ابراز می دارد "اغلب مریبان با سهیم بودن مشاوران مدرسه در فرآیندهای تصمیم گیری و داشتن جلساتی با اعضای تیم (آموزش انفرادی شده) موافق بودند".

ضرورت توسعه حرفه ای

طی چند دهه گذشته، تغییرات چشمگیری از کار کردن سنتی به سمت اشتغال حمایت شده برای افراد دارای انواع بسیار شدید کم توان ذهنی وجود داشته است. در گذشته انتخاب حرفه برای بسیاری از افراد کم توان ذهنی تا حد زیادی بوسیله فعالیت های کاری پیشنهاد شده از طرف مؤسسات محلی تعیین می شد. اخیراً اشتغال توسط یک کارفرمای واحد نتیجه مطلوب تری در جهت فعالیت های توسعه شغلی در بر داشته است. لیکن اشتغال در کسب مورد نظر به رویه شغلی آینده بسیاری از کارگران هیچ شباهتی نداشته است. مسیرهای

شالوده ای برای فراگیری مهارت ها، نگرش ها و دانشی که دانش آموزان را برای انتقال موفقیت آمیز از مدرسه به بازار کار و از شغلی به سایر مشاغل در طول مدت زندگیشان قادر می سازد". همچنین انجمن ملی توسعه حرفه ای (NCDA، ۱۹۹۳) نیز پرداختن مشاوران به توسعه شغلی تمامی دانش آموزان را مورد تأکید قرار می دهد.

فعالیت های توسعه حرفه ای در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان توسعه مشاوران حرفه ای مدرسه به دانش آموزان کم توان ذهنی کمک می کند تا در بزرگسالی انتخاب های شغلی درست و معناداری داشته باشند

از این گذشته قانون فدرال تصویب کرده است که بخش های مختلف مدرسه نیازهای توسعه حرفه ای دانش آموزان دارای ناتوانی را مد نظر قرار دهند. برای مثال قوانین عمومی، پیمان آموزش شغلی کارل پرکینز ۱۹۸۴، بخش های مختلف مدرسه را ملزم کرده است تا علایق و استعداد های شغلی دانش آموزان دارای ناتوانی را مورد ارزیابی قرار دهند. علاوه بر این قانون عمومی، پیمان نامه آموزش افراد دارای ناتوانی طراحی برنامه های انتقال را به عنوان بخشی از طرح آموزش انفرادی شده برای دانش آموزان دارای ناتوانی تصویب کرده است. این طرح های انتقالی بدین منظور طراحی شده اند که مجموعه ای از فعالیت های هماهنگ در جهت یاری رساندن به دانش آموزان در دوره گذار برای فعالیت های

تصمیم‌گیری در ارتباط است اما برای افراد کم‌توان ذهنی عوامل دیگری مانند مهارت‌ها، توانایی‌ها و ویژگی‌های شخصیتی در توسعه حرفه‌ای مطلوب و رضایت‌مند نیز نقش عمده‌ای دارند. عواملی نظیر علایق، فرصت‌های اجتماعی، پاداش‌های هیجانی و مزایای اقتصادی نیز بر انتخاب شغلی آنان مؤثر است (به خصوص بیشتر از همه در ارتباط بانوجوانانی که محدودیت‌های شناختی دارند).

به همین ترتیب علایق، اولویت‌های اجتماعی و ویژگی‌های عاطفی عوامل مشابه و مؤثری در گزینش‌های استخدام و بکارگیری نوجوانان و جوانان کم‌توان ذهنی هستند.

الگوی ملی (۲۰۰۳) ASCA چارچوبی را برای مشاوران مدرسه فراهم می‌آورد تا به تمامی دانش‌آموزان در مورد محورهای ذیل کمک کنند:

- "افزایش آگاهی‌های شغلی"

- "رشد آمادگی‌های شغلی"

- "کسب اطلاعات شغلی"

- "شناسایی اهداف شغلی"

- "بدست آوردن اطلاعاتی برای رسیدن به اهداف شغلی"

- "و به کار بستن مهارتهایی برای دستیابی به اهداف شغلی"

فرصت‌های یادگیری مدرسه مدار بویژه برای افراد دارای ناتوانی‌های شناختی رشدی یعنی کسانی که شباهتی به همسالان بدون ناتوانی خود ندارند، اهمیت دارد، آنها فرصت‌های محدودتری برای حضور در اجتماع، کار و همچنین داوطلب شدن برای فعالیت‌های اجتماعی دارند و لذا ممکن است

شغلی آینده بسیاری از دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی به جای آنکه شبیه یک کاریابی حمایت شده واحد باشد، منعکس کننده توالی موفقیت‌های شغلی در محیط‌های گوناگونی می‌باشد، چرا که تداوم استخدام و اشتغال بکار بزرگسالان کم‌توان ذهنی (با رویکرد کاریابی حمایت شده واحد) رو به کاهش است. در نتیجه برنامه شغلی برای کارگر دچار ناتوانی‌های شناختی شدید ممکن است شامل یک توالی از موقعیت‌های به کار گماری کوتاه مدت باشد به نحوی که با مهارت‌های شغلی موجود کارگر به گونه‌ای مثبت متناسب است. برای اغلب افراد کم‌توان ذهنی به دلیل طبیعت چرخه‌ای تجربه کارهای بازاری، اهداف بلند مدت شغلی که مکمل فعالیت‌های شغلی کوتاه مدت است باعث ترویج چشم انداز مثبتی نسبت به استخدام می‌گردد.

فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای علاوه بر حمایت از رشد حرفه‌ای می‌بایست از طریق فرصت‌های شغلی پی در پی دانش‌آموزان، والدین و مربیان را در شناسایی و روشنی عوامل فردی که در جهت اشتغال حرفه‌ای اجزای کلیدی هستند، یاری رساند (اسمیت ۱۹۹۹). اگر چه هوش با بلوغ شغلی و رشد مهارت‌های

فعالیت های توسعه حرفه ای بایستی با نیازهای دانش آموزان کم توان ذهنی سازگار شوند، زیرا کنش متقابل بین ماهیت رشدی کم توان ذهنی و ماهیت رشدی آموزش حرفه ای ممکن است به انواعی از موانع در راهنمایی شغلی افراد کم توان ذهنی منتهی گردد. بدون راهنمایی مؤثر بر اساس فرآیند رسش هنجاری در حوزه هایی فراتر از محیط های اجتماعی، شغلی، مالی، آموزشی و عاطفی بسیار مشکل است که بتوان الگویی راپیشنهاد داد که تمام ناهمگنی های رشدی چشمگیر را به سبب تفاوت های فردی افراد کم توان ذهنی شامل شود.

زیمانسکی وهانلی ماکس ول (۱۹۹۶) مدلی را برای فعالیت های توسعه حرفه ای افراد کم توان ذهنی طراحی کردند که مخصوصاً برای مشاوران مدرسه ای می تواند مفید باشد که به یکپارچه سازی خدمات خود با خدماتی که توسط سایر اعضای دانش آموزی گروه IEP پیشنهاد داده شده است نیاز دارند. طراحان بیان کرده اند که توسعه حرفه ای فرایندی است که نتیجه تعامل پویای فرد، زمینه ها، واسطه ها و عوامل محیطی می باشد. این الگوی بوم شناختی توسعه حرفه ای از مداخله های شغلی در حوزه های ذیل که بویژه در زندگی جوانان کم توان ذهنی مهم هستند تشکیل یافته است.

الف - عوامل فردی (مانند استعدادها)

ب - عوامل زمینه ای (مانند بازار کار)

ج - عوامل معنایی (مانند ارزش ها)

د - عوامل محیطی کار (مانند سازگاری ها)

ه - عوامل برون داد (مانند بازدهی مورد انتظار)

محدودیت هایی برای ایفای نقش ها و الگوهای شغلی داشته باشند. فعالیت های توسعه شغلی در موقعیت آموزشی یا برنامه های خدمات توان بخشی حرفه ای منطقه ای برای بزرگسالان که بر جایدهی شغلی و اشتغال متمرکز است می تواند بهترین فرصت را برای دانش آموزان کم توان ذهنی در جهت کاوش دنیای کار قبل از ورود شخص به بازار کار باشد. برنامه توسعه حرفه ای انفرادی شده به گرد آوری مدارکی کمک می کند تا والدین، مربیان، حامیان دانش آموزان و خود دانش آموزان دارای محدودیت های شناختی شدید اطلاعاتی داشته باشند که بواسطه آن بتوانند بر اساس فعالیت ها و نتایج IEP انتخاب های معناداری داشته باشند.

الگوهای توسعه حرفه ای

فعالیت های توسعه حرفه ای برای دانش آموزان کم توان ذهنی شامل فرآیندی است که طی آن دانش آموز باید فعال و آگاه باشد. فعالیت های توسعه حرفه ای می بایست بخش مهمی از آماده سازی دانش آموزان کم توان ذهنی برای ورود به بازار کار باشد. اما هنگامی که اشتغال ایجاد شد نیز فعالیت های توسعه حرفه ای نباید پایان پذیر باشد. از آنجایی که افراد کم توان ذهنی همیشه در حال تغییر هستند، آموزش حرفه ای باید فرآیندی پویا و مادام العمر باشد. علی رغم آنکه دانش آموزان کم توان ذهنی می توانند از بسیاری از فعالیت های مشابه همانند دانش آموزان عادی بهره مند گردند اما نظام های توان بخشی و آموزشی، همواره از داشتن نظریه ها و الگوهای کاربردی از یک نمونه بارز توسعه حرفه ای برای افراد کم توان ذهنی محروم بوده اند.

به انتخاب های قبلی ماهرانه تر و موفقیت آمیزتر باشد. دانش آموزانی که (چه با ناتوانی و چه بدون ناتوانی) فاقد اطلاعاتی از بازار کار هستند و آنهایی که در گسترش مهارت های مورد نیاز برای انتخاب های شغلی موفق، ناکام مانده اند، از این طریق موفقیت شغلی را تجربه نمی کنند با توجه به الگوهای توسعه شغلی بسیاری از جوانان بدون ناتوانی، برای افراد کم توان ذهنی می بایست حرکت شغلی پایدار و منظم را بگونه ای مثبت دانست و تحرک شغلی را شکست در نظر گرفت.

تعیین اهداف

مشاوران مدرسه می توانند دانش آموزان، والدین و گروه IEP را کمک کنند تا اهداف شغلی شان را به راه های زیر گسترش دهند:

الف) فراهم آوردن اطلاعات دقیق درباره دنیای کار
ب) تطبیق علایق و توانایی های دانش آموزان با فرصت های شغلی
ج) ترغیب دانش آموزان به وسیع تر کردن و رشد انتخاب هایشان به منظور مصون ماندن در برابر تغییرات آینده در بازار کار.

از آنجایی که افراد کم توان ذهنی همیشه در حال تغییر هستند، آموزش صرفه ای باید فرآیندی پویا و مادام العمر باشد

این فعالیت ها همیشه همراه ویژگی ها و عوامل توسعه حرفه ای و انتخاب شغلی مبتنی بر کارپاراسونز هستند (۱۹۰۹) مانند نظریه سازگاری شغلی دوپس، (۱۹۹۶). والدین نوجوانان اطلاعات شغلی مشاوره ای

علایق، اولویت های اجتماعی و ویژگی های عاطفی عوامل مشابه و مؤثری در گزینش های استخدام و بکارگیری نوجوانان و جوانان کم توان ذهنی هستند

انتخاب مداخله بر اساس این چارچوب به خصوصیات دانش آموزان، زمینه ای که در آن زندگی کرده یا می کنند، ارزش ها و باورها، فرصت های آینده و تجربه های گذشته آنان بستگی دارد.

زمینه های توسعه حرفه ای

توسعه حرفه ای یک فرآیند مادام العمر و مداوم در جهت آمادگی پیدا کردن برای یک انتخاب کردن، انتخاب گری و تداوم انتخاب هاست. انجمن ملی توسعه حرفه ای (NCDA، ۱۹۹۳) متذکر می شود، « کمک به افراد در افزایش خود شناسی آنان از توانایی ها، علایق، ارزش ها و اهدافشان یکی از اصول ضروری توسعه حرفه ای می باشد». همچنین طرحی داد که فعالیت های توسعه حرفه ای به دانش آموزان کمک کند تا عادات کاری مثبت خویش را گسترش دهند (مانند سازمان دهی، پیروی کردن از دستورات، انجام به موقع وظایف)، تعیین اهداف، تصمیم گیری آگاهانه، شناسایی علایق و توانایی ها و جست و جوی شغل ها (از طریق تماس های شغلی و کارآموزی ها). فعالیت های توسعه حرفه ای از طرف مشاور حرفه ای مدرسه می تواند شامل: حمایت، تشکیل گروه، حل مسأله و خدمت کردن به عنوان رابطی بین کارآفرینان و دانش آموزان کم توان ذهنی و والدین ایشان باشد. یکی از فرض های توسعه حرفه ای این است که شغل آینده و انتخاب های شغلی نسبت

یاری رساندن دانش آموزان برای رشد آگاهی هایشان از علایق و توانایی های شخصی و پرورش آگاهی از مشاغل به عنوان رشته فعالیت های کاری پرداخته شده و پرداخته نشده متمرکز شوند.

علایق شغلی

افراد دارای ناتوانی های رشدی ممکن است فاقد اطلاعات واقع گرایانه ای در باره مشاغل و حرفه های باشند که مبتنی بر علایق شان است. تجربیات شغلی بخش مهمی از رشد بلوغ قابل اعتنا برای ویژگی ها توانایی ها و علایق شغلی هستند. از طریق تجارب آزمایشی کوتاه مدت شغلی و تجارب شغلی پنهان مبتنی بر ترجیحات و عملکرد می توان علایق شغلی را برانگیخت. جمع آوری اطلاعات راجع به علایق دانش آموزان از فعالیت ها، محیط کار پاداش های مالی و عاطفی و نظارت می تواند دانش آموزان و والدین را در جهت شناسایی انتخاب های شغلی کوتاه مدت و کارآیی های شغلی درازمدت کمک کند.

البته اغلب فعالیت های داوطلبانه، اوقات فراغت و زندگی روزمره فرصت هایی برای سنجش علایق شغلی فراهم می آورد. مشاهده رفتار و ثبات هیجانی از طریق محیط های شغلی، اجتماعی و آموزشی به دفعات برای سنجش شخصیت و علایق بکار گرفته می شود. اگر چه اغلب در جهت تشخیص علایق و توانایی های افراد کم توان ذهنی ارزیابی های جامعه مدار رفتار شغلی آنان ترجیح دارد اما سیاهه هایی نظیر پرسشنامه «آنچه دوست دارم انجام دهم؟» و آزمون رجحان شغلی دیداری - شنیداری

و پشتیبانی را از مشاوران حرفه ای مدرسه درخواست می نمایند زیرا آنها چشم انداز محدودشغلی کودکان کم توان ذهنی شان را درک کرده اند. پژوهش های آینده مستلزم تمرکز بر فواید همکاری بین والدین و دانش آموزان کم توان ذهنی با مشاوران مدرسه می باشد زیرا مشاوران می توانند والدین را برای دستیابی به اطلاعات مهمی راجع به روند بازار کار آینده، یک مسیر شغلی معین از میان شغل های گوناگون و فعالیت های توسعه حرفه ای کمک نمایند تا برای یاری رساندن به دانش آموزان در جهت موفقیت های شغلی سازگار شوند. چنین اطلاعاتی در صورتی شاخص هستند که افراد جوان و والدینشان به طور معناداری در برنامه ریزی های متمرکز بر نیازهای آینده و ترجیحات دانش آموزان سهیم باشند. مشاوران مدرسه همچنین نقش مهمی در حمایت از طرح های شغلی متمرکز بر علایق و توانایی های دانش آموزان دارند به نحوی که در نهایت قدرت انتخاب شغلی آینده آنان را افزایش خواهند داد.

فعالیت های کاوش شغلی انجام شده در مقاطع ابتدایی و متوسطه می تواند دانش آموزان کم توان ذهنی را برای انتخاب های شغلی در بزرگسالی آماده کند. مشاوران حرفه ای مدرسه باید شایستگی های شغلی مرتبطی بر پایه مدل ملی (۲۰۰۳) ASCA و آنچه در ابتدا توسط کمپل و داهیر شرح داده شد را برگزینند. برای مثال مشاوران مدرسه می توانند به گروه IEP کمک کنند تا فعالیت های کلاسی مانند انتخاب حرفه و توسعه مهارت های اجتماعی را به عنوان بخش مهمی از آمادگی شغلی بازمینه مربوطه متناسب سازی نمایند. کلاس های درس راهنمایی مدرسه متوسطه بایستی بر

تکراری ثابت تا فعالیت‌های گهگاهی). تعیین ترجیحات به دانش آموز کمک می‌کند تا ترجیحاتی را تعریف کند که به محیط‌های شغلی ترجیح داده شده منتقل گردد (مانند کار کردن با سایر پرسنل گروه در برابر کار کردن به طور مستقل) و همچنین فعالیت‌های حرفه‌ای ترجیح داده شده را نیز تعریف نماید (مانند جور کردن قطعات یا سرویس دهی به مشتریان).

(۴۸) برای کمک به دانش‌آموزان در راستای شناسایی علایق شغلی شان نیز می‌تواند بکار برده شود.

**یکی از فرض‌های توسعه
حرفه‌ای این است که شغل
آینده و انتخاب‌های شغلی نسبت
به انتخاب‌های قبلی ماهرانه‌تر
و موفقیت‌آمیزتر باشد**

مهارت‌های قابل انتقال

برنامه ریزی شغلی در تدارک راهبردی برای شناسایی، پیشرفت و نگهداری مجموعه‌ای از مهارت‌های شغلی که قابل انتقال به فراتر از توالی فرصت‌های شغلی باشند نقش کلیدی ایفا می‌نماید. به عنوان مثال مجموعه‌ای از مهارت‌های شغلی که می‌تواند به فرصت‌های شغلی چند گانه‌ای مانند شغل‌های دفتری و پذیرش انتقال یابد عبارتند از:

- مهارت‌های اجتماعی (مانند اجتماعی شدن در خور شایسته با همسالان و مشتریان)
- مهارت‌های مکانیکی (غیرفکری) (مانند کاربرد تجهیزات محل کار)
- مهارت‌های ایمنی (مانند درخواست کمک)
- مهارت‌های ارتباطی (مانند آداب تلفن زدن)
- مهارت‌های بهداشتی (مانند لباس پوشیدن و ظاهر شغلی مناسب).

اغلب اوقات افراد کم‌توان ذهنی در تعمیم رفتارهای شغلی به موقعیت‌های کاری جدید مشکلاتی دارند. لذا فرصت برای تمرین مهارت‌های همسو با بافت استخدامی از اجزاء

مشاوران مدارس ابتدایی با همکاری معلمان می‌توانند به دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی کمک کنند تا علایق و توانایی‌های شغلی شان را برای فعالیت‌های انتخاب حرفه رشد بدهند. به عنوان مثال در همه پایه‌ها می‌توان برای آماده کردن دانش‌آموزان با ارائه گستره وسیعی از مهارت‌های وابسته به شغل مانند پیروی از دستورات و عادات (مانند حضور به موقع) فعالیت‌های آموزشی در نظر گرفت.

این فعالیت‌ها می‌تواند دانش‌آموز و دیگران را در تدوین و مستند ساختن اهداف IEP از طریق ارتقاء آگاهی‌های آنان از علایق شان که به موفقیت‌های شغلی آینده منتهی گردد یاری رساند.

به علاوه علایق شغلی از طریق راهنمایی‌های کلاسی و فعالیت‌های برنامه ریزی فردی شناسایی می‌شود (۵۱). به عنوان مثال ممکن است فعالیت‌های کلاسی برای آماده کردن دانش‌آموزان با ارایه گستره وسیعی از محیط‌های شغلی در نظر گرفته شده باشند (مانند صرفاً از کار کردن در گروه تا کار کردن به تنهایی) و الگوهای (مانند از فعالیت‌های

و توانایی‌هایشان به انواع مشاغل و فرصت‌های شغلی یاری کنند.

برنامه ریزی شغلی باید دانش آموزان دبیرستان و والدین را در پیشرفت طرح شغلی چند منظوره که تکیه بر مجموعه‌ای از مهارت‌های عمومی انتقال پذیر دارد یاری دهند تا تحرک و بالندگی اشتغال ایشان را در دگرگونی‌های اقتصادی بهبود بخشد. مشاوران مدرسه ممکن است یک منبع راهنمایی کلیدی برای دانش آموزان و خانواده‌هایی باشند که در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان با فعالیت‌های قابل دسترس گوناگون از طریق فرایند IEP مواجه شوند تا با اهداف آتی موفقیت‌های شغلی در بزرگسالی قرین گردد.

مهارت‌های تصمیم‌گیری

یک بخش مهم و کلیدی فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای برای دانش آموزان ابتدایی، نوجوانان و جوانان، آموزش تصمیم‌گیری است. در یک بررسی توسط آکادمی پزشکی کودکان آمریکا (۲۰۰۰) و دیگران مشخص شد که باید به افراد دارای معلولیت ذهنی مهارت‌های تصمیم‌گیری را قبل از شروع فعالیت‌های توسعه شغلی آموخت.

توانایی نمایان ساختن اولویت و انتخاب نتیجه‌ای که ناشی از علاقه خود فرد باشد یکی از مؤلفه‌های کلیدی توسعه شغلی و جزء مهمی از کیفیت تصمیم‌های زندگی فرد است. فعالیت‌های یادگیری ممکن است شامل تمرین تصمیم‌گیری‌هایی که بتدریج بر اهمیت آنها افزوده می‌شود بوده به نحوی که بر سبک زندگی و احساس رضایتمندی اثر گذارد (آکادمی پزشکی کودکان آمریکا). در آغاز

ضروری توسعه یک حرفه‌ای است که برخاسته از تغییراتی در بازار کار می‌باشد. برنامه ریزی توسعه شغلی که در اوایل کودکی شروع شده و تا بزرگسالی ادامه می‌یابد به جای آنکه متکی بر مهارت‌های شغلی که ترغیب‌کننده یک شغل باشد ضروری است فراهم‌کننده استمرار فعالیت‌های کاری باشد که باعث ارتقاء فراگیری مهارت‌های جدید می‌شود. توسعه مهارت‌های منطبق با توانایی‌ها، استعدادها و آرزوها از طریق بافت‌های شغلی چندگانه می‌تواند پیشرفت‌های شغلی و استخدامی را ترقی دهد.

مشاوران مدارس ابتدایی با همکاری معلمان می‌توانند به دانش آموزان کم توان ذهنی کمک کنند تا علایق و توانایی‌های شغلی‌شان را برای فعالیت‌های انتخاب حرفه رشد بدهند

در توسعه حرفه‌ای برای افراد کم توان ذهنی فرصت‌های موجود در مقاطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان در جهت کاوش و بررسی انواع فعالیت‌های تحصیلی، اجتماعی، اوقات فراغت، شغلی، محیط‌های خانوادگی بسیار مهم و شاخص هستند. مشاوران مقطع ابتدایی با همکاری معلمان می‌توانند باعث افزایش آگاهی‌های دانش آموزان از توانایی‌ها و علایق خودشان شوند که امکان انتقال آن به فرصت‌های شغلی آینده وجود داشته باشد. مشاوران مدرسه می‌توانند دانش آموزان ثبت نام شده در مقطع متوسطه را برای رشد بهتر آگاهی‌هایشان از انتقال پذیری علایق

مشاوران مدرسه می توانند دانش آموزان و اعضای گروه IEP را در جهت برقراری ارتباط بین علایق، توانایی ها و عوامل سرشتی بسیار برجسته برای دانش آموز با فرصت های شغلی یاری کنند. چنین اطلاعاتی می تواند برای تأکید بر خصوصیات فعالیت های موجود که به رشد شغلی یاری می رساند، برای ایجاد فرصت های موافق با علایق شغلی و در جهت اشتغال قابل دسترس و برنامه های آموزشی مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال از بین فعالیت های کاوش و بررسی شغلی ویژگی های برجسته ای از یک شغل مانند مأمور آتش نشانی برای یک دانش آموز کم توان ذهنی متوسط فرصتی است تا از طریق پوشیدن لباس های متحدالشکل، دریافت فرصت های اجتماعی برای همراهی با مأموران آتش نشانی و از طریق آشنایی با اعضای ارزشمند جامعه اعتماد به نفس ایشان افزایش یابد. این مؤلفه های مشابه می توانند در یک تجربه کاری حمایت شده که اجازه می دهد دانش آموز به عنوان "مأمور نجات حریق" پیراهن سفیدی همانند لباس های متحدالشکل را بپوشد، مانند یک نجات حریق رفتار کند، خاموش کننده های آتش را همراه کارکنان کنترل کند، با فرماندهان آتش همکاری کند و با آتش نشانیان در طول یک جریان عادی از بازیابی کسب و کار برخورد کند. علایق و مهارت های دانش آموز در مورد آمادگی فوری قابلیت دانش آموز را برای اشتغال آینده و مورد علاقه و در جهت امنیت شغلی وی افزایش خواهد داد و ممکن است این دانش آموز را برای دستیابی به یک رشته از فرصت های شغلی که به طور فزاینده ای

دبستان می توان گام های تصمیم گیری را از طریق درس های راهنمایی کلاسی به دانش آموزان آموخت.

تمرینات تصمیم گیری هدایت شده و تجربه نتایج بدست آمده در یک محیط امن و سالم از طریق فرصت فراهم شده برای دانش آموزان جهت گرفتن تصمیم های مهم، شیوه ای است که به کرات به عنوان یکی از روش های تدریس مهارت های تصمیم گیری بکار می رود.

بازسازی فرصت های موجود

در انتخاب شغل فرض بر این است که گزینه هایی برای انتخاب وجود دارد. لیکن برای دانش آموزان دارای کمبودهای شناختی شدید گزینه های شغلی محدود و اندک هستند. عوامل زمینه ای مانند در دسترس بودن خدمات روزمره، تأمین منابع و ظرفیت برنامه شغلی برای رفع احتیاجات یک مصرف کننده جدید طرح های شغلی فوری دبیرستانی را تحت تأثیر قرار می دهد. برای افراد کم توان ذهنی که ممکن است به خانواده و یا منابع مدیریتی محلی وابسته باشند و یا اغلب فاقد توانایی مالی برای تغییر محل جهت بدست آوردن استخدام مورد علاقه یا آموزش های دبیرستان هستند، دوره های تغییر شغل که میان همسالان بسیار معمول است (مانند تغییر محل و جابجایی) در مورد ایشان گزینه ای واقع بینانه نمی باشد.

یک بخش مهم و کلیدی فعالیت های توسعه حرفه ای برای دانش آموزان ابتدایی، نوجوانان و جوانان، آموزش تصمیم گیری است

همخوان و مرتبط با اهداف شغلی دراز مدت وی می باشد یاری کند (مانند کارکنان نگهبانی دایره آتش، دستیار تأسیسات، کمک دفتر). نوجوانان کم توان ذهنی همانند نوجوانانی که ناتوانی نداشته‌اند، به راهنمایی‌های شغلی برای رقابت کردن در مشاغل مورد علاقه شان نیاز دارند.

نتیجه گیری

برنامه ریزی شغلی شخصی یک فعالیت مادام العمر است که دانش آموزان را در انتخاب مشاغل مطابق با مسیر شغلی و پیشرفت‌های پایدار در اشتغال بر پایه نگاهی به آینده یاری می رساند.

اگر چه بسیاری از افراد جوان دارای کمبودهای شناختی و ارتباطی برای مشارکت کامل در برنامه ریزی شغلی با چالش روبه رو هستند. مشاوران مدرسه در یاری رساندن به تیم برنامه ریزی انتقالی در جهت بکار بستن فنون در طراحی و اجرای فعالیتهای توسعه حرفه ای که برای دانش آموزان کم توان ذهنی مؤثر است یک نقش مهم دارند.

بر اساس مدل ملی انجمن آمریکایی مشاوران مدارس (ASCAS، ۲۰۰۳) یک رویکرد مشارکتی - رشدی برای آماده سازی دانش آموزان کم توان ذهنی جهت انتقال به اشتغال به مشاوران مدرسه امکان می دهد تا مادامی که هنوز نیازهای توسعه شغلی برای همه دانش آموزان مطرح است از مدرسه و منابع جامعه در این راستا استفاده نمایند.

اگر چه قانون IDEA شروع برنامه ریزی انتقال رسمی برای دانش آموزان را تا سن ۱۴ سالگی لازم ندانسته است اما ضروری است مشاوران مدرسه فعالیت های توسعه شغلی را برای دانش آموزان کم توان ذهنی در مقطع ابتدایی فراهم نمایند تا موفقیت‌های شغلی این دانش آموزان همانند بزرگسالان ارتقاء یابد. برای انجام انتخاب‌های شغلی معنادار و برای هماهنگ کردن اهدافی که دستیابی به آن انتخاب ها را امکان پذیر می سازد همه دانش آموزان چه با نواقص ذهنی و چه بدون نواقص ذهنی به همان شایستگی‌های توسعه شغلی مهم مطرح شده در مدل ملی (ASCA، ۲۰۰۳) نیاز دارند. همانند دیگر حمایت های ارائه شده برای تمامی دانش آموزان، مشاوران مدرسه در ایجاد اطمینان از تأمین نیازهای شغلی دانش آموزان کم توان ذهنی سودمند.

داشتن یک شغل به معنی جایدهی شغلی نیست بلکه جایدهی شغلی مستلزم داشتن فرصتی برای انتخاب کردن شغل است. یکی از ویژگی‌های شاخص اقدامات توسعه شغلی توانمند شدن دانش آموزان برای انتخاب شغلی است به نحوی که آنها از خلال توسعه تجربه شغلی شان پیشرفت نمایند. نقش مهم توسعه حرفه‌ای در آینده جوانان دارای ناتوانی‌های رشدی - شناختی شدید را نمی‌توان نادیده گرفت و اما مشاوران حرفه‌ای مدارس می‌توانند پیوند بین کلاس درس و بازار کار را میسر سازند تا موفقیت‌ها و رضایت شغلی بعدی افزایش یابد.